

— Filantropie

Násobit dobro. Jak vědkyně Dvořáková píše nejinspirativnější příběh české filantropie

Příběh Hany Dvořákové je možná největším příběhem filantropie u nás. A rozhodně je jedním z nejinspirativnějších. Započal přitom jediným odvážným gestem vědkyně a jejího manžela. Kde končí? Možná u další české Nobelovy ceny za chemii.

Tenhle příběh začal dobrem. Konkrétně objevem látky, jež dokáže v lidském těle zastavit šíření viru HIV a patří tak dnes k nejpoužívanějším lékům proti AIDS. Tento zázračný objev učinil profesor Antonín Holý spolu se svými kolegy před více než čtvrtstoletím v pražských Dejvicích na Ústavu organické chemie a biochemie. Mezi jeho spolupracovníky patřila právě i vědkyně Dvořáková.

Objev, který je dodnes považován za jeden z největších úspěchů české vědy, však není koncem příběhu. Hana Dvořáková a její manžel se rozhodli prostředky z licenčních poplatků, které za vynález obdrželi, věnovat na filantropické účely.

„Peníze jsem získala díky spolupráci s profesorem Holým na vývoji antivirových preparátů. I když jsem byla součástí týmu, který přivedl na svět nejúčinnější preparáty, měla jsem pocit, že jsem byla pouze ve správný čas na správném místě a že jsem se tolik nezasloužila. Proto jsme se rozhodli vrátit peníze zpět do vědy,“ přiznává skromně Hana Dvořáková.

Skromnost vědkyně je ostatně patrná během celého vyprávění, o penězích nikdy nehovoří jako o “svých”, a to i přes to, že spoluautorkou objevu byla právě ona. V posledních letech už s prostředky nespojuje přivlastňovací zájmeno vůbec – od roku 2020 do své Nadace Experientia, jež podporuje zejména mladé vědce a vědkyně, vložila společně se svým manželem celkem čtvrt miliardy, ze které je rovných 200 milionů korun uloženo v nadačním kapitálu.

Šlo tehdy o vůbec největší filantropický počín pro tuzemskou vědu v historii, a i když Hanu Dvořákovou nenajdete na seznamu nejbohatších Čechů, dodnes patří k nejštědřejším dárcům v Česku. Za svůj přínos vědě ostatně vědkyně loni převzala z rukou prezidenta republiky Petra Pavla také vyznamenání.

Drobná dáma přes vší skromnost neskrývá ambici pomoci Česku získat další Nobelovu cenu za chemii. “Už dnes můžeme s klidným svědomím říct, že měníme českou organickou chemii, podpořili jsme už bezmála třicet vynikajících mladých vědkyň a vědců,” dodává žena, která dlouhodobě spolupracuje také s Člověkem v tísní a s Nadací Via. Sponzoruje také Českou filharmonii a je členkou správní rady Nadace Independent Press, která podporuje nezávislá media.

O tom, co trápí tuzemskou vědu i proč jsou peníze závazek, hovoří vědkyně Hana Dvořáková v rozhovoru pro Forbes.

Co dnes nejvíc trápí českou vědu?

Česká věda je na tom samozřejmě, oproti situaci před revolucí, mnohem lépe. Udělala obrovský pokrok. Vědci mohou cestovat, mají možnosti komunikace a spolupráce. Jako i v jiných oblastech by vědě prospělo štedřejší financování. Co je ale opravdu problém, je, že až na výjimky na univerzitních pracovištích mají rigidní zaběhlé systémy a nic je nenutí to měnit. Proto se my snažíme dostat na univerzitní pracoviště mladé lidi se svými originálními a odvážnými projekty. Často je tam však ani nechtějí.

Jakto?

Na řadě pracovišť funguje takzvaný inbreeding. Student vypracovává diplomovou práci a doktorát na podobném tématu a po návratu ze zahraničního postdoktorandského pobytu se vrátí znovu do stejné vědecké skupiny a stejnému tématu. Existuje tedy malá pravděpodobnost, že se tam dostanou nové myšlenky zvenčí. To je pro naši nadaci, v souvislosti se snahou podpořit vznik co nejvíce mladých skupin, dost velký problém. Snažíme se proto objíždět pracoviště a vysvětlovat, že když mezi sebe vezmou novou ambiciózní mladou skupinu, bude to pro celou instituci přínos.

Další problém je, že i když daný výzkum je vynikající, chybí nám mezistupeň pro případné převedení poznatků z základního výzkumu do praxe. Je tady málo startupů, spin-offů, transferových projektů atd.

Kdy poprvé vás a manželem napadlo, že se budete věnovat filantropii?

Ta chuť přispívat na filantropické účely se objevila brzy po tom, co jsme s manželem začali dostávat peníze z licenčních poplatků, to bylo po roce 2000. Svět filantropie tehdy nebyl tak rozvinutý jako dnes. Sami jsme nevěděli, co to filantropie vlastně je, a bylo to pro nás složité období. Uvědomovali jsme si, že při našem způsobu života nejsme schopni takové jmění utratit, a nechtěli jsme měnit způsob našeho života. Zároveň jsme cítili velkou zodpovědnost, že peníze, které přicházejí z těchto zdrojů, by měly být nějak bohužel utraceny. Vůbec jsme ale nevěděli jak, ani na koho se obrátit.

Kdy se to změnilo?

Jediná filantropická organizace, kterou jsme tehdy znali, byl Člověk v tísni, organizace s velmi dobrou reputací. Myslím, že to bylo v roce 2006 nebo 2007, kdy byly katastrofální povodně. Tehdy jsme přispěli milionem korun na účely obnovy po povodních, to byl náš první filantropický počin. S Člověkem v tísni spolupracujeme dodnes v oblasti podpory vzdělávání dětí v sociálně vyloučených lokalitách a v projektu Lepší škola pro všechny. V dalších letech jsme měli to štěstí, že jsme se potkali se skvělými lidmi z Nadace Via, se kterými dodnes spolupracujeme na podpoře nejrozličnějších komunitních projektů. Neustále jsme ale měli dojem, že potenciál těchto peněz je mnohem větší. Obrovskou úlevu nám přinesl nápad vrátit tyto prostředky zpátky do vědy.

Nepřemýšleli jste, že byste peníze dali svým potomkům?

Na děti jsme samozřejmě mysleli. O penězích s nimi komunikujeme. Nechceme je ale zatím s jejich správou příliš zatěžovat. Chceme však, aby věděly, že jsou prostředky dobře investovány a smysluplně utraceny.

O těchto penězích mluvíte velmi pokorně, i vy přitom máte obrovskou zásluhu na objevu, ze kterého pocházejí...

Licenční poplatky jsem dostala, protože jsem v devadesátých letech spolupracovala s profesorem Holým na vývoji antivirových preparátů. Je známo, že tyto látky zachraňují miliony pacientů s AIDS. Do Holého laboratoře jsem přišla v době, kdy už ty nejúčinnější preparáty byly na světě. Pracovala jsem v rámci disertační práce na látkách podobných, a díky tomu jsem se stala spoluautorkou patentu. Prostě jsem byla jen ve správný čas na správném místě a o ty nejúčinnější preparáty jsem se nezasloužila. O to víc jsem měla potřebu vrátit ty peníze zpět do vědy.

Kdy tedy přišla myšlenka založit nadaci?

Bylo to až někdy před rokem 2012. Od té doby jsme do nadace vložili přibližně čtvrt miliardy korun. Původně měla nadace tu nejjednodušší strukturu – prostředky jsme přímo posílali vybraným grantistům z našeho účtu na jejich účet, to bylo všechno. V roce 2020 se ale odehrála velká změna. Rozhodli jsme se, že do nadace vložíme nevratně naše peníze, a ty budou spravovány obhospodařovateli, kteří budou kontrolováni nadačním investičním výborem.

Takže bude nadace generovat další příjmy...

Ano, v to doufáme. Hodně nám v tomto procesu pomohl tehdejší ředitel Nadace Via Jiří Bárta který nás seznámil například s rodinnou kanceláří Emun a dalšími. Představa byla původně taková, že Nadace zde bude existovat pouze dvacet let, měli jsme pocit, že déle vložené prostředky nebudou stačit na pokrytí všech našich nápadů.. Vytvořili jsme tedy takzvanou „sunset nadaci“, kdy se prostředky postupně spotřebovávají. V průběhu naší profesionalizace (od roku 2020) jsme ustavili investiční výbor, ve kterém jsou skvělí odborníci na investice, bývali bankéři a finančníci... Ti nám postupně začali naznačovat, že potenciál našich peněz je větší a při dobrém investování by nadace mohla fungovat mnohem déle.

Jak dlouho?

Je zde mnoho proměnných, aktuálně jsme ale při strážlivém odhadu schopni fungovat dalších čtyřicet let. Loni jsme se rozhodli, že většinu nadačních prostředků vložíme do takzvaného nadačního kapitálu. Momentálně tedy máme v nadačním kapitálu 200 milionů korun, a zbytek, zhruba 50 milionů korun, máme k dispozici na běžné výdaje a granty. Naše představa je, že by provoz nadace byl financován z výnosu tohoto kapitálu. To je ten koncept endowmentu, který je znám v anglosaských zemích, ale u nás to zatím tak rozšířené není.

NADACE EXPERIENTIA

Dar Nadaci Experientia měl původně stačit na dvacet let jejího fungování, ve spolupráci s rodinnou kanceláří Emun se manželům Dvořákovým podařilo vytvořit strukturu nadace včetně investičního výboru a implementovat investiční strategii, která je v českém prostředí zatím neobvyklá, avšak je běžně aplikována endowmenty amerických univerzit. Ve spolupráci s investičním výborem se manželům podařilo pomocí dalšího daru zajistit podporu mladým českým talentům minimálně na dalších čtyřicet let.

„To, že manželé Dvořákoví vložili čtvrt miliardy do Nadace, je signál pro další filantropy i důkaz toho, že zakladatelé věří, že se podaří najít vhodného partnera, který by nadaci pomohl splnit její dlouhodobé vize,“ vysvětluje ředitelka nadace Anna Slaninová s tím, že aby zde Experientia byla více než zmiňovaných čtyřicet let, potřebovala by další finanční vklad.

Kolik dalších prostředků byste potřebovali, aby mohla nadace fungovat “věčně”?

Počítáme-li s ročním výnosem 6 procent, stačilo by nám k tomu dalších 2,2 miliony dolarů, bezmála 50 milionů korun. Věříme, že najdeme partnery, kteří přemýšlejí stejně jako my a kteří nám k perpetuitě nadace dopomohou. Věřím, že v Česku je mnoho nadaných a talentovaných lidí, i z vědecké obce, které můžeme inspirovat.

Jak konkrétně české vědce podporujete?

Původně jsme chtěli zaplnit mezeru na trhu – mladí vědci po dokončení doktorátu, kteří chtějí nastartovat svoji vědeckou kariéru, potřebují minimálně roční stáž v zahraničí. V době vzniku nadace to bylo obtížné, konkurence světových vědců je velká. Naše představa byla, že když vědci přijedou na pracoviště s vlastními penězi, bude pro ně snazší se dostat na renomovaná pracoviště, třeba k nositelům Nobelovy ceny. A ukázalo se, že to tak opravdu je.

Jinak by granty museli shánět jinde?

Tehdy tady taková možnost vůbec nebyla. Někteří měli to štěstí, že získali financování přímo od univerzity, na kterou chtěli vyjet, což se dělo velmi často na základě osobních kontaktů jejich školitele na doktorátu. Těch bylo ale velmi málo. Dneska už je situace mnohem lepší. Postupně se naše programy rozrostly. Od roku 2019 vznikají vědecké start-upy, jejichž účelem je pomoci návratu mladých talentovaných vědců z ciziny zpět na naše vědecká pracoviště (university a akademii věd).

Dále pomáháme učitelům chemie na základních i středních školách, aby si mohli lépe vybavit laboratoře a zatraktivnit výuku chemie. Dále se podílíme na cenách pro VŠ studenty (Cena Via Chimica) a pro seniornější vědce (Cena Rudolfa Lukeše). Hlavním cílem Nadace Experientia je poskytnout co nejlepší podporu chemickým talentům, aby měli možnost uplatnit své objevy, ať už při vývoji nových léčiv, nebo objevování nových zdrojů energie či k vynálezu technologií šetrnějším k životnímu prostředí.

Podle jakých kritérií vybíráte, koho podpoříte?

Snažíme se vybírat progresivní směry: odvážné inovativní, takzvaně high risk high gain projekty. Podporujeme pouze excelentní vědce, proto se už několikrát stalo, že jsme grant nebo stipendium neudělili. Za dobu existence nadace jsme podpořili bezmála třicítku excelentních talentů, což je vzhledem k velikosti naší organické chemické komunity hodně. A se vši skromností věříme, že se nám daří měnit českou chemii a posouvat její úroveň do světové špičky.

Co zkoumají?

Například náš první podpořený start-upista, Ondřej Baszczyński, který byl shodou okolností posledním žákem Antonína Holého, si na Univerzitě Karlově založil výzkumnou skupinu zaměřenou na cílené doručování léčiv. Cílem této práce je, aby léky působily pouze tam, kde je potřeba, a nezatěžovaly celý organismus. Další excelentní vědec Ondřej Kováč v rámci svého start-upu vyvíjí nové antibiotikum inspirované přírodou, což je velmi relevantní v dnešní době vzhledem k rostoucí rezistenci na antibiotika.

Naším cílem je, aby nadace mohla podporovat špičkový výzkum v oblasti organické a medicínální chemie i v dalších letech, a doufáme, že přispěje k tomu, aby se čeští vědci mohli uplatnit na světové scéně.

